

**İRAN İSLAM DEVRİMİ'NE DAİR
TANIMLAMALAR/KAVRAMSALLAŞTIRMALAR: 1978-1990 YILLARI
ARASINDA TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN İSLAMİ DERGİLER ÜZERİNE
BİR İNCELEME**

Hülya Özkan*

Öz

1979'da gerçekleşen İran İslam Devrim, bölge ülkeleri üzerinde olduğu kadar yakın komşusu olan Türkiye üzerinde de önemli etkilere neden olmuştur. Özellikle bölgedeki ve Türkiye'deki İslami duyarlılığa sahip olan gruplarda ciddi etkileşimlere zemin hazırlamıştır.

Bu çalışmada İran'da gerçekleşen devrimin Türkiye'deki İslami yayınlar üzerindeki etkisi tahlil edilmiştir. 1978-1990 yılları arasında Türkiye'deki İslami gruplar tarafından neşredilen dergilerde devrimin hangi ifadeler ile tanımlandığı/kavramsallaştırıldığı, devrimin hangi kimlikler üzerinden aktarıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamına dahil edilen dergiler içerik analizi yöntemi ile taranarak devrimi konu edinen haber ve makale metinleri saptanmış, söz konusu metinlerde devrimin hangi kavramlar üzerinden okurlara aktarıldığı ortaya konmuştur. Toplam 29 dergide yer verilen haber/makale metinlerinde yazar ve dergilerin devrime ilişkin yaklaşımları ve tanımlamaları üzerinde durularak devrimin Türkiye'deki yayın organlarının nasıl algılandığının çerçevesi çizilmiştir.

Çalışma kapsamındaki metinlerde devrime ilişkin "İran Devrimi", "İran İslam Devrimi", "Humeyni Devrimi", "İran Hadisesi" gibi tanımlamaların yapıldığı belirlenmiş olup metin içerikleri çözümlenirken de sıralanan tanımlamaların hangi bağlamlarda yapıldığı üzerinde ayrıca durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İran, Devrim, İslami Dergiler, Türkiye'de İslami Yayıncılık, Ayetullah Humeyni

**THE DEFINITIONS/CONCEPTUALIZATIONS ABOUT IRANIAN ISLAMIC
REVOLUTION: AN INVESTIGATION OF ISLAMIC MAGAZINES
PUBLICATIONS IN TURKEY BETWEEN 1978-1990**

Abstract

Iranian Islamic Revolution in 1979 has caused a significant impact on the countries of the region as much as in Turkey. This effect has led to serious interactions on the Islamic groups in the countries of the region and Turkey.

This study analyzed the impact of the Iranian Islamic revolution on Turkish Islamic group's publications. This study focuses on which expressions are

Article Types/Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/ Makale Geliş Tarihi: 09.10.2019 Accepted / Kabul Tarihi:06.12.2019

Doi: 10.26791/sarkiat.631337

* Hülya Özkan, Marmara Üniversitesi-Orta Doğu Ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Öğrencisi / İstanbul Medipol Üniversitesi, Öğretim Görevlisi, hulyaozkan@medipol.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-4827-664X

defined/conceptualized and on which identities of the revolution are transferred by the publishers between 1978-1990 in Turkey. The journals covered in the study were searched by the content analysis method. News and article texts about the revolution were determined. In these texts, the concepts about the revolution transferred to the readers were exposed. In the news and article texts of 29 different journals, the approaches and definitions of authors and journals related to the revolution have been highlighted. The study defines the perception of the publisher in Turkey about the revolution.

In the study, definitions such as "Iranian Revolution", "Iranian Islamic Revolution", "Revolution of Khomeini" and "Iranian Incident" were determined and analyzed in the text contents. In the analysis of the text contents, it is also emphasized in which contexts the definitions are made.

Keywords: Iran, Revolution, Islamic Journals, Islamic Publishing in Turkey, Ayatollah Khomeini

GİRİŞ

Modern dönemde, modernite olgusu olabilecek düzeyde bir toplum mühendisliği eseri/ürünü olan Pehlevi dönemi İran, 1979 yılında sosyal kitlelerin hareketliliği neticesinde devrim deneyimiyle karşılaşmıştır. ‘İran Devrimi’, ‘İran İslam Devrimi’, ‘Humeyni Devrimi’, ‘İran Hadisesi’ gibi kavramlar arasında sıkışan söz konusu sosyal kitle hareketlilikleri; çeşitli alt yapı etkenleri üzerinde tabakalaşan (stratified) sosyal yapının bir ürünü olmuştur.

İran İslam Devrimi’ne zemin hazırlayan gelişmelere bakıldığında devrimin tek bir sebep üzerinden açıklanmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Devrime zemin hazırlayan gelişmelere ilişkin yaygın görüşlere bakıldığında ise devrimin komplot teorisi, modernleşme/batılılaşma, iktisadi yaşamdaki değişiklikler ve gelişmeler ile dini unsurlar üzerinden açıklanmaya çalışıldığı saptanmaktadır.

Devrimin gerekçelendirilmesinde ve tanımlanma/kavramsallaştırma aşamasında devrim sürecinde etkin olan grupların taşıdığı kimlikler, devrim ardı süreçte inşa edilen yeni siyasal yapının mahiyeti önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında da üzerinde durulan devrime ilişkin tanımlama/kavramsallaştırmaların özellikle devrimde etkili olan dini kimliği ön plandaki gruplar üzerinden ve devrimden sonra kurulan İslam Cumhuriyeti modeli etkisinde ortaya konulduğu görülmektedir.

İran’da toplumsal bir hareketin neticesinde erişilen devrim süreci ile birlikte, modern dönemin toplumsal eseri niteliği taşıyan Pehlevi dönemi sonlanmıştır. Kitlelerin ekonomik, toplumsal, dinsel ve siyasal olarak çeşitli açılardan dönemin mevcut rejimine karşı çıkışı Ortadoğu toplumlarına sıklıkla atfedilen “edilgenlik” özelliğine yönelik de önemli bir karşı çıkış şeklinde anlamlandırılabilir.

Devrime zemin hazırlanan süreçte sosyal hareketlilik üzerinde dinsel kimliği ön plana çıkan gruplar daha fazla etkili olmaya başlamışlarsa da süreç devam ederken Marxist ve sosyalist grupların da üstlendikleri roller göz ardı edilemez¹. Zira devrim terminolojisinin sol ağırlıklı olması da bu etkinin önemli bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır².

¹ Amir Ahmad Fekri, *Tarihsel Gelişim Sürecinde İran Devrimi*, (İstanbul, Mızrak Yayıncılık, 2011), 163-188.

² Diriliş, *Gündem: İran*, (İstanbul, Diriliş Dergisi, 9 Haziran 1989), s.1.

Devrim öncesi süreçte olduğu gibi İran İslam Cumhuriyeti devletinin kurulum sürecinde de dinsel kimliği ile ön planda olan gruplar özellikle Ayetullah Humeyni'nin liderliğinde yeni rejimin "İslami" kimliğini ön plana çıkarmışlardır. Sürecin etkin aktörleri de devrimi taşıdığı İslami kimliğin daha da görünür olmasıyla hasebiyle- İran İslam Devrimi şeklinde ifade etmişlerdir³. İran'daki mevcut siyasal yapının varlığını devam ettirmesi nedeniyle de bu çalışmada İran'da gerçekleşen devrim İran İslam Devrimi olarak nitelendirilmiştir.

1. İran İslam Devrimi'nin Türkiye'ye Etkileri

İran İslam Devrimi hem bölge ülkeleri üzerinde hem de uluslararası güç dengeleri açısından ciddi değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Devrim bölge ülkeleri üzerinde devrim ihracı konusunda doğrudan etkili olurken, komşu ülkelerdeki İslami grup/hareketlerin de etkinlik kazanmaya başlamaları dönemin siyasi iktidarları için tehdit olarak görülmeye başlanmıştır.

Türkiye'nin İran ile olan tarihsel, kültürel yakınlığı İran İslam Devrimi'nden önemli ölçüde etkilenmesine zemin hazırlamıştır.⁴ Devrim ardı süreçte İran ile Türkiye arasındaki ilişkilerde her iki ülkenin de iç ve dış politikalarındaki farklılıklara rağmen ciddi kırılmalar yaşanmamıştır. İran ve Türkiye'nin farklı karakteristiklere sahip rejim yapılarına sahip olmaları ve dış politikada atılan adımların ihtilaflar doğursa da geçmişte yaşanan Osmanlı-Safevi çatışmalarına benzer bir durumdan söz etmek mümkün değildir⁵.

İki ülke ilişkilerinde ekonomik boyutta ciddi değişimler yaşanmamakla birlikte, iki ülke arasındaki ilişkilerin toplumsal boyutunda dini/mezhebi temsiliyetler etkili olurken; siyasal ilişkilerde ise Pantürkizm ve Kürt etnik gruplar ile ilgili gelişmeler belirleyici olmuştur⁶. Devrim ardı süreçte İran-İrak Savaşı'nın başlaması ve Türkiye'de 12 Eylül askeri darbesinin yaşanması gibi gelişmeler de İran-Türkiye ilişkilerine önemli ölçüde etki etmiştir.

İran'da kurulan İslam Cumhuriyeti'nin Sovyet karşıtı tutumu da Türkiye açısından olumlu karşılanmış ve yeni kurulan rejime ilişkin yapıcı açıklamalar gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin İran'ın ihtiyaç duyması halinde komşu ülkeye destek olacağını bildirmesi de İran'da herhangi bir otorite boşluğunun meydana gelmesi halinde Türkiye'nin güvenlik problemleri ile karşılaşabilmesi ihtimaliyle ilişkili olmuştur⁷.

İran İslam Devrimi Türkiye'de sadece belli İslami grup/hareketler üzerinde değil, bazı sol gruplar nezdinde de anti-emperyalist karakteri nedeniyle olumlu şekilde değerlendirilebilecek bir yaklaşımla ele alınmıştır⁸. Çalışma kapsamındaki haber/makale metinleri incelendiğinde özellikle sol kimliği ön plana çıkan yazarların devrime yönelik olumlayıcı ifadeleri dikkat çekmektedir.

³ Amir Ahmad Fekri, *Marksizm ve İran Devrimi Deneyimi*, Tezkire Dergisi, (İstanbul, 2003) 31-32:185-198.

⁴ Muhammedrıza Zare, *Elele Rosde İslamgerayi Der Torkiye*, Muesseseye Mutalaate Endişesazane Nur, (Tahran, 2008), 291.

⁵ Hamid Ahmedi, *Revabite Ferhengiye Cumhuriye Eslamiye Iran ve Emsayegan (Mutalehe Moridi: Keşvere Torkiye)*, Pejoyeşgahe Ferhenge Honer ve İrtibatat, (Tahran, 2011), 105-108.

⁶ Ahmedi, a.g.e., 106-110.

⁷ Gökhan Çetinsaya, *Türk-İran ilişkileri, Türk Dış Politikasının Analizi*, (Derleyen: F. Sönmezoğlu), Der Yayınları, (İstanbul, 1998), 149.

⁸ Zare, a.g.m., 291.

2. 1978-1990 Yılları Arasında Türkiye’de Yayımlanan İslami Dergiler Ve İran İslam Devrimi

Devrimin Türkiye’de nasıl tanımlandığının, kavramsallaştırıldığıının incelendiği bu çalışmada özellikle İslami grupların yayın hayatına kazandırdıkları dergiler çalışmaya dahil edilerek, devrime ilişkin farklı yaklaşımların tespiti amaçlanmıştır.

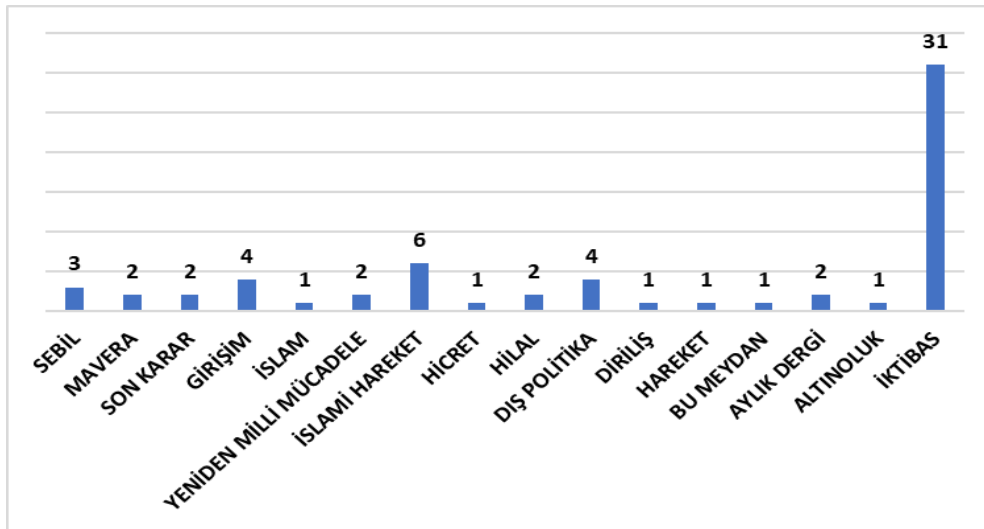
Devrimin ardından geçen on yıllık süreç içerisinde Türkiye’deki İslami gruplar tarafından yayımlanan dergiler incelendiğinde Hareket, Diriliş, İktibas, Aylık, Yeniden Milli Mücadele, Girişim, Sebil, Nesil, Maveria, Akıncı Güç, Akıncılar, Bu Meydan, Fedai, Dış Politika, İnsan, İslam, Hilal, İslami Hareket, Kriter, Pınar, Son Karar, Tevhid, Şura, Hicret gibi dergiler ön plana çıkmaktadır. Devrimin ilk 10 yılında İran’daki siyasal, yapısal gelişmelerle birlikte devrime karşı tutumdaki değişiklikler saptanmıştır.

Devrimin tahlil edildiği metinlerde dergi ve yazarların devrime yönelik hangi tanımlamada/kavramsallaştırmada bulduklarına bakıldığında devrime yönelik sıklıkla “İran Devrimi”, “İran İslam Devrimi”, “Humeyni Devrimi”, “İran Hadisesi”, ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir.

2.1. Dergilerde “İran Devrimi” Tanımlaması

Çalışmaya dahil edilen dergiler tarandığında toplam 65 haber/makale metninde İran’da gerçekleşen devrim için “İran Devrimi” ifadesinin kullanıldığı görülmüştür. 65 haber/makale metninin 23 tanesinde ise “İran Devrimi” ifadesi “İran İslam Devrimi” ifadesi ile birlikte yer verilmiştir.

“İran Devrimi” tanımlaması en fazla İktibas dergisindeki haber/makale metinlerinde kullanılırken Maveria, Dış Politika, İslami Hareket, Son Karar, Sebil, İslam, Girişim, Yeniden Milli Mücadele, Hicret, Hilal, Diriliş, Bu Meydan, Aylık Dergi, Altınoluk gibi dergilerde de bu tanımlamanın kullanıldığı metinler tespit edilmiştir.

Grafik 1. “İran Devrimi” Tanımlamasının Yapıldığı Metinlerin Dergilere Dağılımı

Grafik 1’de de belirtildiği üzere İktibas dergisinde 31 metinde; İslami Hareket dergisinde 6 metinde; Girişim ve Dış Politika dergilerinde 4’er metinde; Sebil’de 3 metinde; Maveria, Son Karar, Yeniden Milli Mücadele, Hilal ve Aylık Dergi’de 2’şer metinde; İslam, Hicret, Diriliş, Hareket, Bu Meydan ve Altınoluk dergilerinde ise 1’er metinde “İran Devrimi” ifadesine yer verildiği tespit edilmiştir.

Metin içeriklerinde “İran Devrimi” ifadesi kullanılırken devrime ilişkin kimi metinlerde olumsuz ifadeler yer verilirken bazı haber/makale metinlerinde ise devrim olumsuzluk içeren durum ve yaklaşımlar ile okurlara sunulmuştur. Yazar ve dergilerin devrime yaklaşım noktasında kendi aralarında değişkenlikler metin içeriklerinde ayrıntılı olarak değinilmiştir.

“İran Devrimi”nin “İran İslam Devrimi” tanımlamasıyla birlikte kullanıldığı İslami Hareket, Mavera, Hicret, İktibas, Sebül, Girişim, Aylık Dergi ve Hilal dergilerinde yer verilen haber/makale metinlerinde ise devrime karşı olumlu bir yaklaşım sergilendiği tespit edilmiştir.

“İran Devrimi” tanımlamasının yer verildiği metin içeriklerinde Diriliş dergisinde İran’da gerçekleşen devrim,

“Sathi bir bakışla beklenir ki Şah’ı bir asker devirsin. Ama öyle olmadı. Şahın son anda tasfiye etmek istediği Din Teşkilatı yaptı. Din adamları tehlikeyi sezip Şah’tan önce davrandılar. Tabii ki, dediğimiz gibi, din adamlarının tek başlarına, hatta halkla birlikte böyle bir ihtilali gerçekleştirmeleri imkansızdı. Çoğu Batı’da eğitim görmüş, belki farklı düşüncelere sahip bir kadro Ayetullahların gölgesinde yaptı ihtilali. Sonra din adamları ve onların aydın kadrosu halkla bütünleşerek solcu ve batıcı aydınları bir an için tesirsiz bıraktı. Ancak onların tam tasfiye olduklarını sanmak da yanıltıcı olur. Onlar içeride ve dışarda fırsat beklemektedirler. Zaten edebiyat, öyle anlaşılıyor ki, daha çok solcuların elinde, devrim terminolojisi, daha çok sol ifadelidir.”⁹ şeklindeki ifadeler ile okurlara aktarılmıştır.

“İran Devrimi Diyor Ki...” başlığı ile Ali Hışıroğlu’nun kaleme aldığı yazıda devrimci olmanın “Humeyni hayranlığı veya Şia yanlısı olmak” şeklinde anlaşıldığını ileri sürmüş ve Şia’nın şehitlik şuurunun devrim sürecinde kitleleri harekete geçirici etkin bir rol oynadığını belirtmiştir. Hışıroğlu ayrıca devrim sürecinde ve devrim ardı süreçte kurulan rejim hususunda etkili olan dini kökenli grupları Şii kimlikleri üzerinde durarak sürecin aktörlerini ele almıştır¹⁰.

Ayetullah Humeyni’nin vefatından sonra kaleme alınan “Humeyni Öldü” başlıklı yazıda devrim için “İran Devrimi” tanımlaması kullanılmış ve devrimin Doğunun Batı karşısındaki boynu büküklüğünü giderecek cinsten olmadığı ileri sürülmüştür¹¹. Ali Hışıroğlu’nun devrime ilişkin tutumu Son Karar dergisinde yer verilen diğer haber/makale metinleri ile de benzerlik göstermektedir.

İktibas dergisinde “İran Devrimi” tanımlamasının yapıldığı haber/makale metinlerinde devrimin hem olumlu hem de olumsuz şeklinde değerlendirilebilecek ifadeler ile birlikte farklı yaklaşımlarla tahlil edildiği görülmektedir. Özellikle Cumhuriyet gazetesi kaynaklı yer verilen yazılardaki olumsuz yaklaşım dikkat çekicidir. İktibas dergisindeki haber/makale metinleri arasından James A. Bill’in devrimi ayrıntılı bir şekilde tüm süreçleriyle tahlil ettiği “Devrimci İran’da iktidar ve Din” başlıklı makalesi devrime ilişkin tanımlamalar noktasında önem arz etmektedir. Zira James A. Bill, “İran Devrimi” için “İran Devrimi, İran’da ve bütün Üçüncü Dünya’da peşinde yeni ve artan talepler, endişeler ve güvensizlikler bırakarak dünya sahnesinde patlak veren bir toplumsal ve

⁹ Diriliş, Gündem: İran, Diriliş Dergisi, (İstanbul, 9 Haziran 1989), 1.

¹⁰ Ali Hışıroğlu, *İran Devrimi Diyor ki...*, Son Karar Dergisi, (İstanbul, Kasım 1988), 2.

¹¹ Muhittin Tufan, *Humeyni Öldü*, Son Karar Dergisi, (İstanbul, Temmuz 1989), 15.

siyasal olay” ve “İran devrimi, yoğun asker ve polis kuvvetleriyle korunan az kişiden müteşekkil krallık ailesine karşı ayaklanan İranlılar bütün sınıf ve gruplardan olduğu için klasik devrim anlamında bir ulusal ayaklanmaydı” şeklindeki tanımlamalara yer vermiştir¹².

Girişim dergisindeki metinlere bakıldığında “İran Devrimi” ve “İran İslam Devrimi” tanımlamalarının birlikte yer verildikleri görülmektedir. Her iki ifadenin de birlikte kullanıldığı metinlerde sıklık bakımından “İran İslam Devrimi” tanımlaması daha yoğun olarak kullanılmıştır¹³. Ayrıca her iki tanımlamanın da birbirine yakın anlamlarda kullanıldıkları tespit edilmiştir. Metin içeriklerinde devrime yaklaşım noktasında genel olarak olumlu ifadelerle yer verildiği de saptanmıştır.

Mehmet Metiner de İran İslam Devrimi’nin manevi bir yönünün olduğuna dikkat çekmiş ve bu manevi yönün çok derinlikli ve kapsamlı olduğunu; fakat zikir, dua, nafile ibadetler, huşu, merhamet, iyi ahlak, takva... gibi özelliklerin yansımaları Türkiye’deki “sözde devrimciler” üzerinde henüz bulamadığını ifade etmiştir.¹⁴

Mavera dergisinde Fehmi Muzafferoglu imzalı yazıda, devrimin ardından geçen dört yılın muhasebesi yapılırken geçen süre içerisinde devrime ilişkin ortaya konan teorilerin çoğunun Marksist bir yaklaşımla temellendirildiği belirtilmiş ve ileri sürülen teorilere karşı çıkılarak devrimin mevcut şablonlara sığdırılmayacağı savunulmuştur¹⁵.

Fedai dergisinde devrimin tahlil edildiği “İran ve Cahil Mollalar” başlıklı yazıda, devrim için “İran’da cereyan eden olaylar” ifadesi kullanılmış ve Afganistan’ın Rus baskısı altında sosyalist rejime geçişinin İran üzerindeki etkinin bir sonucu olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca “Ey cahil mollalar, bilin ki bu ayaklanmanın amacı, İran’da dini bir devlet kurmak değil ülkeye komünizmi getirmektir.” şeklindeki ifadeler ile de devrime yönelik olumsuz yaklaşım açıkça belirtilmiştir¹⁶.

Hilal dergisinde ise İran’da gerçekleşen devrim süreci için Türkiye’deki basının İran’ı yalnızca Şii kimliği üzerinden ele alarak yaşananları kamuoyu ile paylaştığına dikkat çekilmiştir. Türkiye’deki kimi din alimlerinin de İran’ın Şii kimliğini ön plana çıkararak Türkiye’deki Sünni Müslüman çoğunlukla arasına mesafe koymayı amaçladıklarına değinilmiştir. Nizami Sakallıoğlu’nun kaleme aldığı yazıda İran’da yaşananların “İslam inancı uğruna” verilen bir mücadele olduğu savunulmuştur¹⁷.

Kriter dergisinde devrime dair değerlendirmenin yapıldığı “İran” başlıklı yazıda, İran’daki sürece ilişkin Türkiye’deki basının Batı gazete ve mecmualarının ortaya koydukları yaklaşımlar ve geliştirdikleri söylemlere paralel hareket edildiği belirtilmiştir. Sözü edilen yayın organlarının “Militan İslam’ın harekete geçişinden dem vurdukları” ifade edilmiştir¹⁸. Kriter dergisinde yer verilen yazıda “Militan İslam” devrimde söz sahibi grupların İslami kimliklerine yönelik kara bir propaganda yapıldığına dikkat çekilmiş İran’daki İslami özellik taşıyan toplumsal hareketlerin diğer Müslüman ülkeler üzerindeki etkisinin önüne geçilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir.

¹² James A. Bill, *Devrimci İran’da İktidar ve Din*, İktibas Dergisi, (Ankara, Mart 1986), 8.

¹³ İhsan Nur, *7. Yıl dönümünde İran İslam Devrimi*, Girişim Dergisi, (İstanbul, Şubat 1986), 12.

¹⁴ Girişim, *İran İslam Devrimini Doğru Değerlendirememek Sorunu Çerçevesinde*, Girişim dergisi, (Konya, Mayıs 1989), 3.

¹⁵ Fehmi Muzafferoglu, *İran’da Devrim Dört Yılı Doldurdu*, Mavera Dergisi, (Ankara, Nisan 1984), 1-3.

¹⁶ Fedai, *İran ve Cahil Mollalar*, Fedai Dergisi, (İzmir, Ocak 1979), 15.

¹⁷ Nizami Sakallıoğlu, *İran Olayları ve Türkiye’deki Basın*, Hilal Dergisi, (Ankara, Şubat 1979), 1.

¹⁸ Kriter, *İran*, Kriter Dergisi, (Ankara, Aralık 1978), 13.

Pınar dergisinde İran'daki devrim sürecinin değerlendirildiği yazıda ise devrim için yazının girişinde ise "İran olayı" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir¹⁹. Sebil dergisinde ise İran'da gerçekleşen devrim için övgü niteliği taşıyan olumlu içerikleri rastlanmıştır. Nevzat Yalçıntaş'ın kaleme aldığı "İran İhtilali Üzerine" başlıklı yazıda "İran ihtilali her şeyden önce İran halkının zaferi" olduğu ifadesine yer verilerek devrime ilişkin olumlu yaklaşım sergilenmiştir²⁰. Ayrıca yine Sebil'de yer verilen Z.A. Suleri imzalı bir yazıda ise "İran Devrimi Batı'nın yüreğine Allah korkusunu yerleştirdi" başlığı kullanılarak devrimin ve bölgedeki diğer İslami hareketlerin Batı'nın Ortadoğu'daki çıkarlarını tehlikeye düşürdüğüne dikkat çekilmiştir. Devrim için "İslam Devrimi" ifadesi de kullanılarak, yeni kurulan rejimin İslami kimliğine, uygulamalarına gölge düşürülmeye çalışıldığına değinilmiştir²¹.

Benzer yaklaşım Hüseyin Hatemi ile gerçekleştirilen röportaj dergi okurlarına aktarılırken de sergilenmiştir. Hatemi'nin görüşleri "Batı basını ve yerli uşakları İran Müslümanlarının şanlı zaferini çarpıtır, yerli sağ basın komünistleri desteklerken, Hatemi İran'da gerçek durumu özetledi: İran'da Gerçekleşen Zafer İslamıdır!" başlığı ile aktararak devrime ve devrimci gruplara karşı destekleyici bir yaklaşım ortaya konmuştur²².

Yeniden Milli Mücadele dergisinde yer verilen haber/makale metinleri incelendiğinde, belli kaynaklardan alınan metin içeriklerine herhangi bir editöryal müdahalede bulunulmadan doğrudan okurlara sunulduğu görülmektedir. Metinlerde İran'da gerçekleşen devrimin sıklıkla "İran Devrimi" şeklinde tanımlandığı tespit edilmiştir. Yeni kurulan siyasal yapı Yeniden Milli Mücadele tarafından da İslam Cumhuriyeti şeklinde ifade edildiği, fakat bu yeni rejimin hiçte "ilerici bir adım olmadığı" şeklinde değerlendirmelerde bulunulduğu görülmektedir²³.

Devrime ilişkin olumsuz yaklaşım noktasında Yeniden Milli Mücadele dergisinde İran'da gerçekleşen devrimin "emperyalizmin oyunu" olabileceği ileri sürülmüş ve devrim için "İslam Devrimi" diye propaganda edilen hareket" ifadelerine yer verilmiştir²⁴. Ayrıca Ayetullah Humeyni için ise sıklıkla "Şii lider" ifadesi kullanılarak, Fransa'da geçirdiği sürece göndermelerde bulunularak ve Fransa'da kalma durumu "emperyalizm oyunu" şeklindeki olumsuz çağrışımlara zemin hazırlayacak şekilde hatırlatılmıştır. Benzer tutum derginin 13-20 Şubat 1979 tarihli sayısının kapağında da açıkça ifade edilmiştir²⁵.

Yine Yeniden Milli Mücadele dergisinde yer verilen "Batı Humeyni Hareketini Niçin Destekliyor?" başlıklı yazıda da "Senaryo Aynı Oyuncu Değişik" alt başlığı ile

¹⁹ H. Bayraktaroğlu, *Ortadoğuya Yerleşen Emperyalizm ve İran İhtilali*, Pınar dergisi, (İstanbul, Mart 1979), 5.

²⁰ Nevzat Yalçıntaş, *İran İhtilali Üzerine*, Sebil Dergisi, (İstanbul, 05.02.1979), 3.

²¹ Z.A. Suleri, *İran Devrimi Batı'nın Yüreğine Allah Korkusunu Yerleştirdi*, Sebil Dergisi, (İstanbul, 04.05.1979), 16.

²² Hüseyin Hatemi, *İran'da Gerçekleşen Zafer İslamıdır!*, Sebil Dergisi, (İstanbul, 05.02.1979), 11.

²³ Time, *İran Devrimi Azerbaycan'ı Etkileyecek Mi?*, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (İstanbul, 24 Temmuz 1979), 2.

²⁴ Yeniden Milli Mücadele, *Humeyni de Aynı Oyunun İçinde Mi?*, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (İstanbul, 17 Nisan 1979), 6.

²⁵ Yeniden Milli Mücadele, *Emperyalizmin İran Oyunu*, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (İstanbul, 13-20 Şubat 1979), 1.

Ayetullah Humeyni'nin ve gerçekleşen devrimin Batı destekli olduğu tezi savunulmuştur²⁶.

Dış Politika dergisinde devrime ilişkin değerlendirmelerin yapıldığı haber/makale metinlerinde Türkiye'deki İran'da yaşanan sürecin önem taşıdığı fakat gelişmelerin taşıdığı mahiyetin ötesine geçilmesi hususunda "kraldan fazla kralcı kesilenler" in olduğu ileri sürülmüştür²⁷. Bir diğer yazıda ise İran'ın devrim ardı süreçte içine girdiği Irak'la savaş durumu ve içinde bulunduğu ekonomik sorunlara rağmen isabetli ve istikrarlı adımlar atıldığına dikkat çekilerek, İran'da gerçekleşen devrimin dünya tarihindeki diğer devrimler ile karşılaştırıldığında başarıyla sonuçlanan bir devrim olduğu belirtilmiştir. Fransız devrimi ile kıyaslamaya gidilerek ahlaki temelleri açısından çok daha sağlıklı bir yapılanmanın gerçekleştirildiği ileri sürülmüş, devrimin şahıslar ile muayyaket olmayan manevi bir yönünün olduğuna da vurgu yapılmıştır²⁸.

Şura dergisinde yer verilen haber/makale metinleri incelendiğinde, İran'da devrime giden sürece dair değerlendirmeler yapılırken gelişmeler "İran Şeriat İstiyor" başlığı ile okurlara aktarılmıştır. "İran Müslümanlarının binlerce şehit verdiği" bilgisinin paylaşıldığı metinde devrim süreci "ABD emperyalizminin jandarması Şah'a karşı kıyamın devam ettiği bir süreç" şeklinde ifade edilmiştir²⁹. Yine Şura dergisinde yer verilen bir diğer haber metninde ise devrime giden süreç, "Müslümanlar ayağa kalkıyor, akli olan bu kavgaya baş kor!" şeklindeki başlık ile desteklenerek okurlara sunulmuştur³⁰. Süreci destekler bir diğer ifade ise, dönemin önde gelen İslami gruplarından olan Akıncılar'ın açıklamalarının paylaşıldığı "Fatih Akıncıları: İran'daki savaş, bizim savaşımızdır" başlıklı haberde yer verilmiştir. Devrim süreci için "İran'daki kurtuluş mücadelesi" ifadesi kullanılmış ve İran'da yaşanan sürecin diğer ülkeleri de etkisi altına alacağı ileri sürülmüştür³¹.

Tevhid dergisinde de Şura dergisindekine benzer bir tutum sergilendiği görülmektedir. Zira Şura, Tevhid ve Hicret gibi dergileri hemen hemen aynı isimlerden oluşan yazar kadroları tarafından neşredilmiş ve birbirinin devamı niteliği taşımaktadırlar. Tevhid dergisinde devrim süreci aktarılırken "İran'daki Zafer Bütün Müslümanların Zaferidir"³², "Allah'ın Yardımı İle Hareket Zafere Ulaşacak"³³ ve "İran'da Zafere Duacıyız!.." ³⁴ şeklindeki başlıklar kullanılarak sürecin destekçisi olduğu mesajı açıkça verilmiştir.

Hicret dergisinde devrime ilişkin haber/makale içerikleri incelendiğinde ise yer verilen metinlerin bir kısmında "İran Devrimi" tanımlaması yapılırken, kimi metinlerde ise "İran İslam Devrimi" ve "İslam İnkılabı" gibi tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. "İran Devrimi" tanımlaması yapıldığı metinlerde diğer dergilerin aksine İran'daki devrime "milli" bir karakteristik atfedilmeden, devrimin İslami kimliğine değinilerek

²⁶ Yeniden Milli Mücadele, *Batı Humeyni Hareketini Niçin Destekliyor?*, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (İstanbul, 20 Şubat 1979), 4.

²⁷ H. Hüseyin Ceylan, *Körfez Üzerinde Oyunlar ve İran-Irak Savaşının Geleceği*, Dış Politika Dergisi, (İstanbul, Temmuz 1988), 128.

²⁸ Ahmet Taha, *İran-Irak Savaşı Ve...*, Dış Politika Dergisi, (İstanbul Mart 1988), 152.

²⁹ Şura, *İran Şeriat İstiyor*, Şura Dergisi, (Ankara, 18 Mayıs 1978), 7.

³⁰ Şura, *Müslümanlar Ayağa Kalkıyor, Akli Olan Bu Kavgaya Baş Kor!*, Şura Dergisi, (İstanbul, 26 Ekim 1978), 4.

³¹ Şura, *Fatih Akıncıları: İran'daki Savaş, Bizim Savaşımızdır*, Şura Dergisi, (İstanbul, 18 Eylül 1978), 4.

³² Tevhid, *İran'daki Zafer Bütün Müslümanların Zaferidir*, Tevhid Dergisi, (İstanbul, 19 Şubat 1979), 10.

³³ Tevhid, *Allah'ın Yardımı İle Hareket Zafere Ulaşacak*, Tevhid Dergisi, (İstanbul, 8 Ocak 1979), 3.

³⁴ Tevhid, *İran'da Zafere Duacıyız!..*, Tevhid Dergisi, (İstanbul, 17 Aralık 1978), 3.

gelişmelerin aktarıldığı saptanmaktadır. Devrime atfedilen İslami kimlik ise birçok metinde antiemperyalist bir tutum ile birlikte sunulmuştur³⁵.

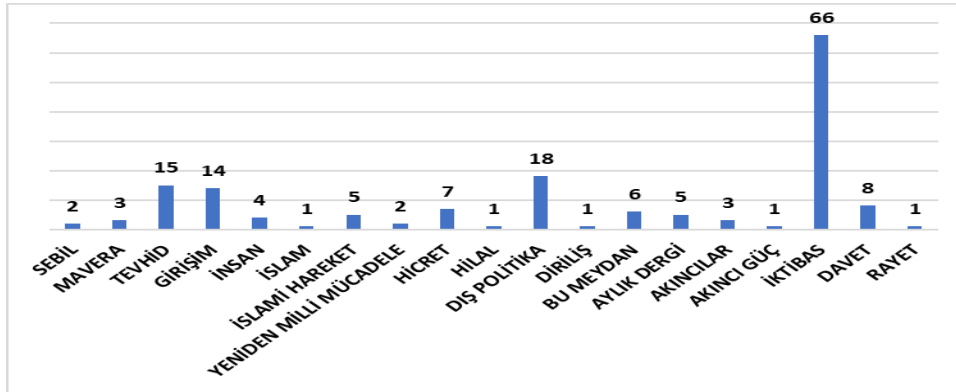
Aylık Dergi'de ise Recep Yumuk'un devrime ilişkin değerlendirmelerine yer verilen röportajda Yumuk'un devrim sürecini belli aşamalar ve süreçlere ayrıştırarak ele aldığı görülmektedir. Recep Yumuk'un "İran Devrimi" tanımlamasına yer verirken "son asırlarda yeryüzünün hiç beklenmeyen bir coğrafi bölgesinde en büyük devrimlerden bir devrim" şeklindeki ifadeler üzerinden inşa ettiği görülmektedir³⁶.

2.2. Dergilerde "İran İslam Devrimi" Tanımlaması

İran İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşu itibariyle rejimin kendisine atfettiği 'İslamilik' özelliği devrimin içkin olarak İran İslam Devrimi şeklinde ifade edilmesine zemin hazırlamıştır.³⁷ Çalışmada "İran İslam Devrimi" ifadesinin kullanımı devrimi gerçekleşmesiyle kurulan yeni rejimin gerçekleştirilen devrimi tanımladığı halinin kabul görülmesi şeklinde kodlanmıştır.

İçerik analizi kapsamına dahil edilen haber/makale metinlerinin 157 tanesinde İran'da gerçekleşen devrim için "İran İslam Devrimi" tanımlamasının yapıldığı tespit edilmiştir. "İran İslam Devrimi" tanımlamasının tercih edildiği haber/makale metinlerinden Yeniden Milli Mücadele, İktibas ve Dış Politika dergilerinde yer verilen bazı metinler dışındaki diğer tüm haber/makale metinlerinde "İran İslam Devrimi" ifadesinin kullanımı ile devrime olumlu yaklaşım sergilenmesi arasında doğru orantının olduğu tespit edilmiştir.

"İran İslam Devrimi" tanımlamasının "İran Devrimi" tanımlaması ile birlikte kullanıldığı haber/makale metinlerinde ise devrimin "millilik" ya da "İranlılık" kimliği öncelenmeden, "İslam" kimliği üzerinden bir kimliklendirmenin yapıldığı görülmektedir.

Grafik 2. "İran İslam Devrimi" Tanımlamasının Yapıldığı Metinlerin Dergilere Göre Dağılımı

Grafik 2'de gösterildiği üzere, "İran İslam Devrimi" ifadesi İktibas dergisindeki 66 metinde; Dış Politika dergisindeki 18 metinde; Tevhid'deki 15 metinde; Girişim'deki 14 metinde; Davet'teki 8 metinde; Hicret dergisindeki 7 metinde; Bu Meydan dergisindeki 6 metinde; İslami Hareket ve Aylık Dergi'deki 5'er metinde; İnsan

³⁵ Hicret, *Amerikan Emperyalizmi Geri Vites'e Taktı!*, Hicret Dergisi, (İstanbul, 10 Aralık 1979), 10-11.

³⁶ Aylık Dergi, *Recep Yumuk'la İran İzlenimleri Üstüne Bir Söyleşi*, Aylık Dergi, (Ankara, Temmuz 1982), 105.

³⁷ Fekri, a.g.m., 185-198.

dergisindeki 4 metinde yer verilmiştir. Ayrıca Maveria ve Akıncılar dergilerindeki 3'er metinde; Sebül ve Yeniden Milli Mücadele dergilerindeki 2'şer metinde; İslam, Hilal, Diriliş, Akıncı Güç ve Rayet dergilerindeki 1'er metinde de "İran İslam Devrimi" ifadesinin geçtiği görülmektedir.

"İran İslam Devrimi" tanımlamasının kullanıldığı metin içeriklerine bakıldığında Diriliş dergisinde devrim için "Şiiliğin din teşkilatının nefis müdafası" şeklindeki ifade ile İran'da gerçekleşen devrime "Şiilik" kimliği atfedilirken; "İran milliyetçiliğine dayalı 1979 devrimi" ifadesi ile ise devrime doğrudan "milliyetçi" bir kimlik atfedildiği görülmektedir³⁸.

Maveria dergisinde yer verilen "İran ve Büyüyen Korku" başlıklı yazıda İran'da devrim sürecinde ortaya konan mücadelenin İran'daki Müslümanların modernleşmeye karşı verdikleri mücadele olduğuna dikkat çekilmiş ve İran'da modernleşme çatısı altında aslında batı zihniyetinin, yaşam biçiminin ve düşüncesinin yerleştirilmeye çalışıldığı belirtilmiştir. A. İmran imzalı yazıda, devrim için "İran İslam Devrimi" ifadesi kullanılarak, İran'daki devrim süreci ile Müslümanların tüm dünyaya hakiki gücün iman olduğunu gösterdiklerini savunmuştur. Yazar ayrıca devrim ardı süreçte kurulan yeni siyasal yapı ile Allah dışında otorite tanımadıklarına değinmiştir³⁹. "İran İslam Devrimi" tanımlamasını kullanarak, İran'da devrim ardı süreçte kurulan rejimin İslami kimliğine Fehmi Kuru da yine Maveria dergisinde yer verilen "İran" başlıklı yazısında göndermelerde bulunmuştur⁴⁰.

Ali Bulaç ise İslami Hareket dergisinde yer verilen yazısında devrimi tahlil ederken devrimi taşıdığı İslami kimlik nedeniyle dönemin statükosu için tehdit oluşturduğuna değinmiştir⁴¹. Ayrıca İran'daki toplumsal hareketi "İslami bir ayaklanma" şeklinde ifade etmiştir⁴². Benzer yaklaşımı Ahmet Sağlam ise Akıncılar dergisinde yer verilen yazısında sergilemiştir⁴³.

Cengiz Çandar ise devrime ilişkin değerlendirmelerinde "İran İslam Devrimi" tanımlamasını kullanarak, İran'da gerçekleşen devrimin 20. yüzyılda gerçekleşen en önemli birkaç olayın başında geldiğini belirtmiştir. Çandar, devrimin Müslümanlar üzerindeki etkisini "Kıy uykusundan" çıktığını ifade eden bir büyük olay..." şeklinde ifade etmiştir⁴⁴.

Mehmet Mengüç "İran İslam Devrimi" tanımlamasını kullanırken devrim ile birlikte İslam'ın artık kapitalist ve komünist sistemler dışında üzerinde durulması gereken nev'i şahsına münhasır bir dünya görüşü olduğunu belirtmiştir⁴⁵.

Akıncılar dergisinde yer verilen "Suriye İkinci Bir İran Olacak mı?" başlıklı yazıda İran'da gerçekleşen devrimin İslami kimliğine dikkat çekilmiş ve Suriye'de de benzer

³⁸ Diriliş, "Gündem: İran", Diriliş Dergisi, (İstanbul, 9 Haziran 1989), 1.

³⁹ A. İmran, *İran ve Büyüyen Korku*, Maveria Dergisi, (Ankara, Şubat 1979), 38-40.

⁴⁰ Fehmi Kuru, *İran*, Maveria Dergisi, (Ankara, Nisan 1983), 7-9.

⁴¹ Ali Bulaç, *Orta Doğu Kan Revan*, Maveria Dergisi, (Ankara, Şubat 1987), 2-4.

⁴² Ali Bulaç, *İran Üzerine*, İslami Hareket Dergisi, (İstanbul, 10 Şubat 1979), 8.

⁴³ Ahmet Yaman, *Bağdat'ın Yeni Beyi: Batıya Daha Batıya*, Akıncılar Dergisi, (İstanbul, 3 Ağustos 1979), 7.

⁴⁴ Cengiz Çandar, *İran Uluslararası Statüko İle Uzlaşmak Zorunda Kaldı*, Dış Politika Dergisi, (İstanbul, Nisan 1989), 77.

⁴⁵ Mehmet Mengüç, *Hümeyni'nin Kitabının Getirdiği Yeni Yorumlar ve İran Meselesine Bakış Tarzımız*, (İstanbul: 20 Haziran 1979), 4.

özelliklere sahip bir toplumsal hareketin Müslüman Kardeşler Teşkilatı vasıtası ile mümkün olabileceği görüşü üzerinde durulmuştur⁴⁶.

Kamil Çileçöp de Pınar dergisinde yer verilen yazısında devrime ilişkin “İslam’ın İran’da aldığı netice” ifadesini kullanmıştır. “Nihayet İslam Uyanıyor” ve “Kokuşmuş Batı reddediliyor” alt başlıkları ise devrimin antiemperyalist ve İslami kimliklerine göndermelerde bulunulmuştur⁴⁷. Kamil Çileçöp yazısında devrimi İslami dönüş ile doğrudan ilişkilendirerek okurlara aktarmıştır.

Sebil dergisinde ise devrim ardı sürecin tahlili yapılırken Şahlık rejiminin devamı olan kuruluşların varlığına son verildiği, bankalara dair millileştirme hareketinin başlatıldığı, toplumsal, sosyal sorunlara çözüm üretme hususunda yeni adımların atıldığı belirtilmiştir⁴⁸. Sıralanan gelişmelerle devrime “yerellik” göndermesinde bulunulduğu saptanmaktadır.

Girişim dergisinde devrimden sonraki 10. yılda devrimin birçok yönüyle derinlikli olarak ele alındığı ve tahlilinin yapıldığı görülmektedir. Devrim tanımlanırken devrim için “İran İslam Devrimi” ifadesi kullanılmış⁴⁹ ve devrim ardı süreçte kurulan yeni rejimin “milli devlet” mi yoksa “İslam devleti” mi olduğu tartışması yapılmıştır. Mehmet Metiner kaleme aldığı yazısında İran İslam Cumhuriyeti’ni “milli devlet”e dönüşmek çabası güdenlerin Laricani gibi “tasfiye” edildiklerine işaret etmiştir⁵⁰.

Yine Girişim dergisinde yer verilen İhsan Nur imzalı yazıda ise, “İslam devrimi çağımızın en önemli olaylarından, hatta tarihin dönüm noktalarından biri” olduğu belirtilmiş ve devrimin üzerinden uzun süre geçmesine rağmen hala gündemde olmasının da tüm dünyada oluşturduğu etkinin bir sonucu olarak ifade etmiştir⁵¹.

İktibas dergisinde devrime ilişkin haber/makale metinleri incelendiğinde ise devrime ilişkin çeşitli tanımlamaların yapıldığı metinlere birlikte yer verildiği görülmektedir. Devrimi olumlayan içeriklere sahip haber/makale metinlerinin yanında özellikle Hürriyet gazetesi kaynaklı bazı haber metinlerinden devrim ardı süreçte “koru imparatorluğu” oluşturulduğu⁵² düşüncesine zemin hazırlayan çok sayıda haber metnine yer verildiği görülmektedir.

İktibas dergisinin sahibi olan Ercümen Özkan ise devrime ilişkin gelişmelere olabildiğine yer vermeye çalıştıklarını belirtmiş ve devrimi tahlil ederken “İran yeryüzünün her yanında sürünen İslam’ı, yeryüzünün İran kadar yerinde de olsa, yerden kaldırıp tozunu kirini silmeye, İslam’ı kendine ait mutena mevki olan insan ve toplum hayatına kazandırmaya çalışmaktadır.”⁵³ Şeklindeki ifadelerle yer vermiştir. Yine İktibas’ta devrimin tahlil edildiği bir başka metinde ise İran’daki devrimin İslami bir mücadele olduğu ve Müslümanların saadeti için atılan adımlar olduğu belirtilmiştir.

⁴⁶ Akıncılar, *Suriye İkinci Bir İran Olacak Mı?*, Akıncılar Dergisi, (İstanbul, 19 Eylül 1979), 9.

⁴⁷ Kamil Çileçöp, *İslama Dayanan Hareketler ve Batı’nın Bu Hareketler Karşısındaki Tavrı*, Pınar Dergisi, (İstanbul, Haziran 1980), 19-23.

⁴⁸ Sebil, *İran’da Neler Yapıldı?*, Sebil Dergisi, (İstanbul, 21.04.1980), 8.

⁴⁹ Girişim, *“İran’daki Son Gelişmeler ve Munteziri Meseles”*, Girişim Dergisi, (Konya, Mayıs 1989), 30.

⁵⁰ Girişim, *İran İslam Devrimini Doğru Değerlendirememek Sorunu Çerçevesinde*, Girişim Dergisi, (Konya, Mayıs 1989), 3.

⁵¹ İhsan Nur, *7. Yıldönümünde İran İslam Devrimi*, Girişim Dergisi, (Konya, Şubat 1986), 12.

⁵² Hürriyet, *Humeyni’nin Hostesleri Tek Tip*, İktibas Dergisi, (Ankara, 1 Eylül 1982), 9.

⁵³ Aylık Dergi, *İktibas Dergisi Sahibi Ve Yayımcısı Ercümen Özkan İle Bir Söyleşi*, İktibas Dergisi, (Ankara, 15 Ocak 1984), 13.

İslami Hareket dergisinde devrimin ve devrim ardı sürecin Müslümanların kontrolünde olduğu belirtilmiş ve İran'daki mücadelenin taşıdığı azimlilik ve disiplinli olma özelliğinin nadir bir örneklik teşkil ettiği ileri sürülmüştür⁵⁴. Yine İslami Hareket dergisinde yer verilen “İslami Hakimiyete Doğru” başlıklı bir yazıda ise devrimin İslami kimliği ön plana çıkarılmıştır⁵⁵. Ayrıca devrim sürecindeki gelişmeler de İslami Hareket dergisi muhabiri M. Evhadi aracılığı ile dergi okurları ile paylaşılmıştır⁵⁶.

İnsan dergisinde devrim için “İran İslam Devrimi” tanımlaması yapılmış ve devrimin İslam'ın temel dinamiklerini esas aldığı noktasında şüphe duyulmaması gereken bir “İslam Devrimi” olduğu savunulmuştur. Yazıda ayrıca İran'daki devrimin tüm Müslümanlar tarafından örnek alınması gerektiği belirtilmiştir⁵⁷. Yine “İran İslam Devrimi” ifadesi kullanıldığı İnsan dergisinde yer verilen bir başka metinde devrim ile birlikte sıklıkla gündeme gelen “imamet” konusu üzerinde durulmuş ve bölgesel birliğin sağlanmasıyla evrensel birliğin mümkün olabileceği mesajı verilerek, bu noktada imamların önemli roller taşıdıklarına dikkat çekilmiştir⁵⁸.

Atasoy Müftüoğlu'nun kaleme aldığı Bu Meydan dergisinde yer verilen yazıda ise devrim için “İslam Devrimi” ifadesi kullanılarak devrimin emperyalizme karşı verilmiş çok önemli bir cevap olduğu belirtilmiştir⁵⁹.

Hicret dergisinde ise devrim “İran İslam Devrimi” şeklinde tanımlanmış ve devrim ardı süreçte İran'ın yeni bayrağının görseli “Yapılanlarıyla, yapılmayan ve yapılamayanlarıyla, İran'daki İslami İnkılab Müslümanlar için bir laboratuvar mahiyetinde” şeklindeki ifade ile birlikte dergide yer verilmiştir⁶⁰. “Bizi ancak İslam İnkılabı Kurtarır!” başlığı ile paylaşılan metinde İran'ın iç siyasetinin konusu olan gelişmeler üzerinden İran'a yönelik kaotik bir tablo oluşturulmaya çalışıldığı fakat bu haberlerin gerçeği yansıtmadığı ileri sürülmüştür.

Hamid Algar ile gerçekleştirilen röportajda ise Algar'ın devrime ilişkin “Ben şahsen, İslam'ın günümüzde devlet sistemi olarak ortaya çıkabileceğine dair ümidlerimi kaybetmek üzere idim ki İran'daki İslam İnkılabı imdadıma yetişti.” şeklindeki sözleri ön plana çıkarılarak İran'da gerçekleşen devrim ile kurulan yeni siyasal yapının bir rol model olduğu görüşü desteklenmiştir⁶¹.

2.3. Dergilerde “Humeyni Devrimi” Tanımlaması

“Humeyni Devrimi” tanımlaması çalışma kapsamındaki dergilerden Yeniden Milli Mücadele dergisinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Yeniden Milli Mücadele dergisi, “Humeyni Devrimi” ifadesini kullanırken Ayetullah Humeyni için sıklıkla “Şii lider” sıfatını kullanmış ve devrimi Şii bir karakteristiğe büründürerek okurlarına sunmuştur.

Devrimin “Humeyni Devrimi” şeklinde ifade edildiği “İran Devrimi Bir Yılda Ülkeyi Nereye Getirdi?”, ve “İran'da Son Söz Kimin Olacak?” başlıklı metinlerde, devrim İran'da etkin din alimleri ile özdeşleştirilmiş ve yoğun Sünni nüfusa sahip Türkiye için

⁵⁴ İslami Hareket, *İran Yön Değiştiriyor*, İslami Hareket Dergisi, (İstanbul, 10 Şubat 1979), 8.

⁵⁵ İslami Hareket, *İran'da İslami Hakimiyete Doğru*, İslami Hareket Dergisi, (İstanbul, 1 Ocak 1979), 6.

⁵⁶ İslami Hareket, *İran İnkılabının Muhasebesi*, İslami Hareket Dergisi, (İstanbul, 1 Eylül 1980), 12.

⁵⁷ Said Hakim, *İslam ve İnkılap Düşmanları*, İnsan Dergisi, (İzmir, 1990), 33.

⁵⁸ Said Hakim, *İmamet Sorunu*, İnsan Dergisi, (İzmir, 1989), 13.

⁵⁹ Atasoy Müftüoğlu, *İslam'ın İfadesi Olmak*, Bu Meydan Dergisi, (İstanbul, Temmuz 1989), 15.

⁶⁰ Hicret, *Demirel Humeyni'ye Esef Etti*, Hicret Dergisi, (İstanbul, 24 Aralık 1979), 12.

⁶¹ Hamid Algar, *Prof. Hamid Algar'la Mülakat*, Hicret Dergisi, (İstanbul, 21 Ocak 1980), 8.

Şiilik üzerinden bir temellendirmede bulunularak devrimin Türkiye'deki İslami gruplar üzerindeki etkisinin kırılmaya çalışıldığı amaçlanmıştır.

Yeniden Milli Mücadele dergisinde ayrıca devrimin konu edinildiği yazılarda sıklıkla İran iç siyasetinin içinden geçtiği süreçlere değinilerek devrim ardı süreçte İran'da yeni rejimi kuran Ayetullah Humeyni ve yakın çevresinin istikrarı sağlayamadığı tablosu çizilmiştir⁶².

Yeniden Milli Mücadele'de Ayetullah Humeyni'nin İran'da Şah'tan sonra emperyalizm tarafından başa geçirildiği ileri sürmüştür⁶³. Devrim ile özdeşleştirilen Ayetullah Humeyni ve Ayetullah Humeyni önderliğinde kurulan yeni siyasal yapı emperyalizm ile birlikte anılarak, devrime yönelik de olumsuz bir algının oluşmasına zemin hazırlanmıştır.

Tablo 1. Dergilerde “Humeyni Devrimi” Tanımlamasının Yapıldığı Metinler

Dergi Adı	Konu Başlığı	Yayın Tarihi	Sayfa	Yazar
Yeniden Milli Mücadele	İran Devrimi Bir Yılda Ülkeyi Nereye Getirdi?	18 Mart 1980	7	Yeniden Milli Mücadele
	İran'da Son Söz Kimin Olacak?	14 Temmuz 1979	6	Yeniden Milli Mücadele

2.4. Dergilerde “İran Hadisesi” Tanımlaması

Çalışma kapsamındaki haber/makale metinlerinde “İran Hadisesi” tanımlamasının Nesil dergisinde yer verilen metinlerde kullanıldığı görülmektedir.

Nesil dergisi İran'da gerçekleşen devrim için “son aylarda ortaya çıkan enteresan bir hadise bütün dünyanın dikkatini üzerine çekmiştir: İran Hadisesi” şeklindeki ifadeler ile okurlara sunulmuştur. Metinde yarım asırdır tüm Müslüman cemaatlerin çeşitli toplumsal hareketler içinde etkinlik gösterirken “İran hadisesi” ile birlikte İslam'ın egemen kılınması, yaşatılmasını isteyen bunu bir ideal, dava haline getiren kişilerin heyecanlandığı ve gelişmeyi cazip karşıladıkları ifade edilmiştir⁶⁴.

Tablo 2. Dergilerde “İran Hadisesi” İfadesinin Kullanıldığı Metinler

Dergi Adı	Konu Başlığı	Yayın Tarihi	Sayfa	Yazar
Nesil	Anarşiye Bir Bakış: Ehl-i Sünnet Açısından Şiilik ve İran Hadiseleri	Ağustos 1979	3	Nesil

⁶² Yeniden Milli Mücadele, *İran Devrimi Bir Yılda Ülkeyi Nereye Getirdi?*, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (İstanbul, 18 Mart 1980), 7.

⁶³ Yeniden Milli Mücadele, *İran'da Son Söz Kimin Olacak?*, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (İstanbul, 14 Temmuz 1979), 6.

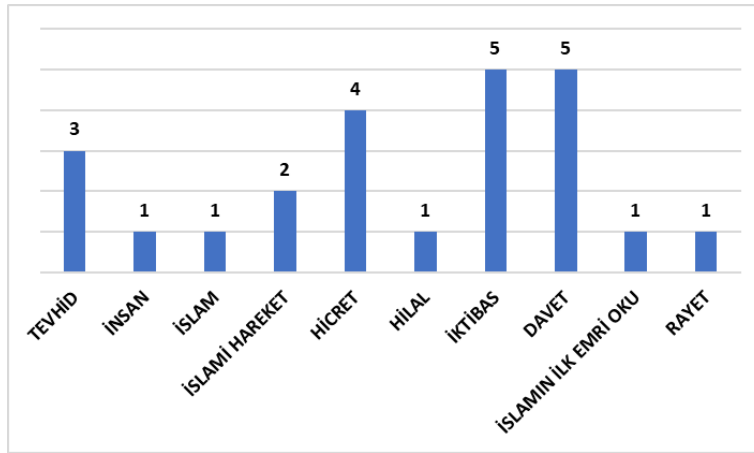
⁶⁴ Nesil, *Anarşiye Bir Bakış: Ehl-i Sünnet Açısından Şiilik ve İran Hadiseleri*, Nesil Dergisi, (İstanbul, Ağustos 1979), 3.

2.5. Dergilerde “İslam İnkılabı” Tanımlaması

“İslam İnkılabı” tanımlamasının yapıldığı metinlerde devrimin taşıdığı İslami kimliğe dikkat çekilerek ifade edildiği görülmektedir. Devrimin özelliği, mahiyeti üzerinde durulan metinlerde devrimin sadece İran’ın sınırlarına hapsedilemeyeceği, diğer bütün Müslüman ülkeler için de önemli bir örneklik teşkil ettiği belirtilmiştir.

Çalışma kapsamındaki metinlerin 23 tanesinde “İslam İnkılabı” tanımlamasının kullanıldığı ve ifadenin geçtiği haber/makale metinlerinde devrime karşı olumlu şekilde değerlendirilebilecek bir tutum sergilendiği görülmektedir. Tevhid, İslami Hareket, Davet, Rayet, İktibas, İnsan, İslam, Hilal, İslam’ın İlk Emri Oku dergilerinde “İslam İnkılabı” tanımlamasının yapıldığı metinlerde devrim olumlu içeriklerle birlikte okuyuculara aktarılmıştır.

“İslam İnkılabı” tanımlamasının yapıldığı metinlerin yazarlarına bakıldığında ise Ali Bulaç, Atasoy Müftüoğlu, Bilal Coşkun, Hilmi Kocaaslan, Hizbullah Hakverdi, Selahaddin Eş Çakırgil gibi isimler öne çıkmaktadır.

Grafik 3. “İslam İnkılabı” Tanımlamasının Yapıldığı Metinlerin Dergilere Göre Dağılımı

Grafik 3’te belirtildiği gibi İktibas ve Davet dergilerindeki 5’er metinde; Hicret’teki 4 metinde; Tevhid’deki 3 metinde; İslami Hareket’teki 2 metinde; İnsan, İslam, Hilal, İslam’ın İlk Emri Oku ve Rayet dergilerinde ise 1’er metinde “İslam İnkılabı” ifadesine yer verildiği görülmektedir.

“İslam İnkılabı” tanımlamasının yapıldığı metin içeriklerinde ise, Hilal dergisinde Mevdudi’nin Ayetullah Humeyni ve devrime dair görüşlerinin yer verildiği metin derginin kapağına “Humeyni ve İran İslam İnkılabı Hakkında Mevdudi Diyor Ki!” başlığı ile yer verilmiştir⁶⁵.

İslam dergisindeki haber/makale metinlerine bakıldığında İran’da gerçekleşen devrimin “İslam İnkılabı” şeklinde tanımlanmış ve “İslam İnkılabı” ifadesi metinlerde sıklıkla kullanılmıştır⁶⁶.

Hicret dergisinde Selahaddin Eş Çakırgil İran’da gerçekleşen devrimin birinci yılına dair kaleme aldığı yazısında Ayetullah Humeyni’nin devrimi komünistlerin elinden aldığı belirtilmiştir. Metinde “Allahu Ekber’li sancağın gölgesinde” ve “Allah’a İmanın

⁶⁵ Hilal Dergisi, *Humeyni ve İran İslam İnkılabı Hakkında Mevdudi Diyor Ki!*, (Ankara, Ağustos 1979), 15.

⁶⁶ İran Kültür Evi, *İran’da*, İslam Dergisi, (Ankara, Ağustos 1985), 42.

İlk Şartı Tağutlara İsyân Etmektir” gibi üst ve alt başlıklar kullanılarak da devrimin İslami özelliğine göndermede bulunulmuştur⁶⁷. İşaret edilen başlıklar tırnak işareti kullanılmadan doğrudan yer verilerek dergi tarafından da desteklenmiştir. Çakırgil imzalı metinde ayrıca İranlıların neden Ayetullah Humeyni’yi destekledikleri de açıklığa kavuşturulmuştur.

Selahaddin Eş Çakırgil devrimi değerlendirdiği bir başka yazısında ise, “İslam İnkılabı”nın harcının mustazafların gözyaşları ve şehit kanları ile yoğrulduğu şeklindeki ifadeler yer vererek devrimi olumlayarak dergi okurlarına aktarmıştır⁶⁸. Hicret dergisinde devrime dair kaleme alınan haber/makale metinlerinde genel olarak benzer bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir.

Girişim dergisinde ise Kelim Sıddıki’nin kaleme aldığı yazılara yer verilmiştir. Yer verilen metinlerde yazarın devrime ilişkin “İslam İnkılabı” tanımlamasını sıklıkla kullandığı tespit edilmiştir⁶⁹.

Dönemin Kadın dergilerinden olan Rayet dergisinde de devrime ilişkin “İran İslam İnkılabı” tanımlaması kullanılmış ve İran’da gerçekleşen devrimin “asrın en büyük halk hareketi” olduğu ileri sürülmüştür. “Örtümüz Devrimin Simgesidir” ve “Kafir dünyası şaşkın” şeklindeki ifadeler yer verilen yazıda devrimin İslami karakterine işaret edilmiş ve devrim sürecinde kadınların önemli roller üstlendikleri bilgisi paylaşılmıştır⁷⁰. Davet dergisinde de devrime ilişkin yer verilen haber/makale metinlerinde devrim “İslam İnkılabı” şeklinde tanımlanmış ve olumlu ifadeler ile birlikte okurlara aktarılmıştır⁷¹.

SONUÇ

Çalışma kapsamındaki haber/makale metinlerinin içerikleri tahlil edildiğinde İran’da gerçekleşen devrime ilişkin birbirinden farklı yaklaşım ve tanımlamalar/kavramsallaştırmalar karşımıza çıkmaktadır. Özellikle İslami grupların yayınlarının analiz edildiği bu çalışmada metin içeriklerinde de ayrıntılı olarak değinildiği gibi belli yazarlar devrim ihracı noktasında ortak bir paydada buluşurken, bazı yazar ve dergilerin ise devrimi Şii kimlik üzerinden konumlandırıp tahlil ederken, olası bir devrim ihracının da önüne geçmeye çalıştıkları görülmektedir.

Buna karşın özellikle İslami Hareket, Girişim, İslam, Aylık Dergi, Akıncılar, Bu Meydan, Hicret, Şura, Tevhit, Davet, Rayet gibi dergilerde devrim için “İran İslam Devrimi”, “İslami İnkılab” tanımlamalarının sıklıkla kullanıldığı saptanmıştır. Sıralanan dergilerde yer verilen haber/makale yazarları tarafından İran’ın Şii kimliği üzerinden durulmadan devrimin doğrudan İslami temellere dayandırıldığı görülmektedir. Ayrıca devrim üzerinden İslami bir kimlik oluşturma çabası devrim ardı süreçte kurulan yeni siyasal yapının tahlilinde de kendini göstermektedir.

Hareket ve Diriliş dergilerinde temkinli bir yaklaşım sergilenirken; Düşünce, Mavera, Hilal, Sebil, İktibas, Dış Politika, Nesil dergilerinde yer verilen haber/makale

⁶⁷ Selahaddin Eş Çakırgil, *Allah’a İmanın İlk Şartı Tağutlara İsyân Etmektir*, Hicret Dergisi, (İstanbul, 1979), 8.

⁶⁸ Selahaddin Eş Çakırgil, *Hedefimiz: Sınıfsız ve sınıfsız tek İslam Devleti!*, (İstanbul, Nisan 1980), 12.

⁶⁹ Kelim Sıddıki, *Hizbullah’ın Zaferi ve Yeni Bir Dönem Açan İmam’ın Fetvası*, Girişim Dergisi, (Konya, Ağustos 1988), 42.

⁷⁰ Rayet, *İran’da İnkılabın Birinci Yılı*, Rayet Dergisi, (İstanbul, Ocak 1980), 12.

⁷¹ Bilal Coşkun, *İslam İnkılabı, Tarihinin En Güçlü ve En Heyecanlı Günlerini Yaşıyor!..*, Davet Dergisi, (İstanbul, Mart 1990), 14.

metinlerinde ise devrim için “İran Devrimi”, “İran İslam Devrimi” tanımlamaları yapılırken bazı metinlerde ise her iki tanımlamaya birlikte yer verilmiştir. Sözü edilen dergilerde devrime ölçülü bir desteğin verildiği görülmektedir.

Türkiye’de milliyetçi-muhafazakâr çevrelerce neşredilen Fedai ve özellikle Yeniden Milli Mücadele dergilerinde ise devrimin Sovyet kurgusu olduğu, Sovyet desteği ile gerçekleştirildiği tezi savunularak devrime ilişkin bir karşı koyuş sergilenmiştir. Benzer tutumun sergilendiği haber/makale metinlerinde devrimin “Humeyni Devrimi”, “İran Hadisesi” ve kimi zamanda yalnızca İranlılık kimliği üzerinden temellendirilerek kavramsallaştırılan “İran Devrimi” tanımlamasının yapıldığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

Ahmedi, Hamid. Revabite Ferhengiye Cumhuriye Eslamiye Iran ve Emsayegan (Mutalehe Moridi: Keşvere Torkiye), *Pejyoşgahe Ferhenge Honer ve Irtibatat*, Tahran, 2011.

Akıncılar, “Suriye İkinci Bir İran Olacak Mı?”, *Akıncılar Dergisi*, (19 Eylül 1979): 9.

Aylık Dergi, “Recep Yumuk’la İran İzlenimleri Üstüne Bir Söyleşi”, *Aylık Dergi*, (Temmuz 1982): 105.

Aylık Dergi, “İktibas Dergisi Sahibi Ve YayımcısıERCÜMEND ÖZKAN İLE BİR SÖYLEŞİ”, *İktibas Dergisi*, (15 Ocak 1984): 13.

Bayraktaroğlu, H. “Ortadoğuya Yerleşen Emperyalizm ve İran İhtilali”, *Pınar Dergisi*, (Mart 1979): 5.

Bill, James A. “Devrimci İran’da İktidar ve Din”, *İktibas Dergisi*, (Mart 1986): 8.

Bulaç, Ali. “Orta Doğu Kan Revan”, *Mavera Dergisi*, (Şubat 1987): 2-4.

Bulaç, Ali. “İran Üzerine”, *İslami Hareket Dergisi*, (10 Şubat 1979): 8.

Coşkun, Bilal. “İslam İnkılabı, Tarihinin En Güçlü ve En Heyecanlı Günlerini Yaşıyor!..”, *Davet Dergisi*, (Mart 1990): 14.

Ceylan, H. Hüseyin. “Körfez Üzerinde Oyunlar ve İran-İrak Savaşının Geleceği”, *Dış Politika Dergisi*, (Temmuz 1988): 128.

Çandar, Cengiz. “İran Uluslararası Statüko İle Uzlaşmak Zorunda Kaldı”, *Dış Politika Dergisi*, (Nisan 1989): 77.

Çetinsaya, Gökhan. “Türk-İran ilişkileri”, *Türk Dış Politikasının Analizi*, Derleyen: F. Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul, 1998.

Çileçöp, Kamil. “İslama Dayanan Hareketler ve Batı’nın Bu Hareketler Karşısındaki Tavrı”, *Pınar Dergisi*, (Haziran 1980): 19-23.

Diriliş, “Gündem: İran”, *Diriliş Dergisi*, (9 Haziran 1989): 1.

Eş Çakırgil, Selahaddin. “Allah’a İmanın İlk Şartı Tağutlara İsyen Etmektir”, *Hicret Dergisi*, (1979): 8.

Eş Çakırgil, Selahaddin. “Hedefimiz: Sınıfsız ve sınıfsız tek İslam Devleti!”, *Hicret Dergisi*, (Nisan 1980): 12.

Fedai, “İran ve Cahil Mollalar”, *Fedai dergisi*, İzmir: Ocak 1979, s.15

Fekri, Amir Ahmad. “Marksizm ve İran Devrimi Deneyimi”, *Tezkire Dergisi*, 31-32, (2003): 185-198.

Fekri, Amir Ahmad. Tarihsel Gelişim Sürecinde İran Devrimi, İstanbul: Mızrak Yayıncılık, 2011.

Girişim, "İran İslam Devrimini Doğru Değerlendirememek Sorunu Çerçevesinde", Girişim Dergisi, (Mayıs 1989): 3.

Girişim, "İran'daki Son Gelişmeler ve Munteziri Meselesi", Girişim Dergisi, (Mayıs 1989): 30.

Girişim, "İran İslam Devrimini Doğru Değerlendirememek Sorunu Çerçevesinde", Girişim dergisi, (Mayıs 1989): 3.

Hakim, Said. "İslam ve İnkılap Düşmanları", İnsan Dergisi, (1990): 33.

Hakim, Said. "İmamet Sorunu", İnsan Dergisi, (1989): 13.

Hatemi, Hüseyin. "İran'da Gerçekleşen Zafer İslamındır!", Sebil Dergisi, (05.02.1979): 11.

Hışıroğlu, Ali. "İran Devrimi Diyor ki...", Son Karar Dergisi, (Kasım 1988): 2.

Hicret, "Amerikan Emperyalizmi Geri Vites'e Taktı!", Hicret Dergisi, (10 Aralık 1979): 10-11.

Hicret, "Demirel Humeyni'ye Esef Etti", Hicret Dergisi, (24 Aralık 1979): 12.

Hicret, "Prof. Hamid Algar'la Mülakat", Hicret Dergisi, (21 Ocak 1980): 8.

Hilal, "Humeyni ve İran İslam İnkılabı Hakkında Mevdudi Diyor Ki!", Hilal Dergisi, (Ağustos 1979): 15.

Hürriyet, "Humeyni'nin Hostesleri Tek Tip", İktibas Dergisi, (1 Eylül 1982): 9.

İmran, A. "İran ve Büyüyen Korku", Maveria Dergisi, (Şubat 1979): 38-40.

İran Kültür Evi, "İran'da", İslam Dergisi, (Ağustos 1985): 42.

İslami Hareket, "İran Yön Değiştiriyor", İslami Hareket Dergisi, (10 Şubat 1979): 8.

İslami Hareket, "İran'da İslami Hakimiyete Doğru", İslami Hareket Dergisi, (1 Ocak 1979): 6.

İslami Hareket, "İran İnkılabının Muhasebesi", İslami Hareket Dergisi, (1 Eylül 1980): 12.

Kriter, "İran", Kriter Dergisi, (Aralık 1978): 13.

Koru, Fehmi. "İran", Maveria Dergisi, (Nisan 1983): 7-9.

Mengüç, Mehmet. "Humeyni'nin Kitabının Getirdiği Yeni Yorumlar ve İran Meselesine Bakış Tarzımız", (20 Haziran 1979): 4.

Muzafferoglu, Fehmi. "İran'da Devrim Dört Yılımı Doldurdu", Maveria Dergisi, (Nisan 1984): 1-3.

Müftüoğlu, Atasoy. "İslam'ın İfadesi Olmak", Bu Meydan Dergisi, (Temmuz 1989): 15.

Nesil, "Anarşiye Bir Bakış: Ehl-i Sünnet Açısından Şiilik ve İran Hadiseleri", Nesil Dergisi, (Ağustos 1979): 3.

Nur, İhsan. "7. Yıl dönümünde İran İslam Devrimi", Girişim Dergisi, (Şubat 1986): 12.

Rayet, "İran'da İnkılabın Birinci Yılı", Rayet Dergisi, (Ocak 1980): 12.

Sakallıoğlu, Nizami. “İran Olayları ve Türkiye’deki Basın”, Hilal Dergisi, (Şubat 1979): 1.

Sebil, “İran’da Neler Yapıldı?”, Sebil Dergisi, (21.04.1980): 8.

Sıddıki, Kelim “Hizbullah’ın Zaferi ve Yeni Bir Dönem Açan İmam’ın Fetvası”, Girişim Dergisi, (Ağustos 1988): 42.

Suleri, Z.A. “İran Devrimi Batı’nın Yüreğine Allah Korkusunu Yerleştirdi”, Sebil Dergisi, (04.05.1979): 16.

Şura, “İran Şeriat İstiyor”, Şura dergisi, Ankara: 18 Mayıs 1978, s.7

Şura, “Müslümanlar Ayağa Kalkıyor, Akıllı Olan Bu Kavgaya Baş Kor!”, Şura Dergisi, (26 Ekim 1978): 4.

Şura, “Fatih Akıncıları: İran’daki Savaş, Bizim Savaşımızdır”, Şura Dergisi, (18 Eylül 1978): 4.

Taha, Ahmet. “İran-Irak Savaşı Ve...”. Dış Politika Dergisi, (Mart 1988): 152.

Tevhid, “İran’daki Zafer Bütün Müslümanların Zaferidir”, Tevhid Dergisi, (19 Şubat 1979): 10.

Tevhid, “Allah’ın Yardımı İle Hareket Zafere Ulaşacak”, Tevhid Dergisi, (8 Ocak 1979): 3.

Tevhid, “İran’da Zafere Duacıyız!..”, Tevhid Dergisi, (17 Aralık 1978): 3.

Time, “İran Devrimi Azerbaycan’ı Etkileyecek Mi?” Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (24 Temmuz 1979): 2.

Tufan, Muhittin “Humeyni Öldü”, Son Karar Dergisi, (Temmuz 1989): 15.

Yalçıntaş, Nevzat. “İran İhtilali Üzerine”, Sebil Dergisi, (05.02.1979): 3.

Yaman, Ahmet. “Bağdat’ın Yeni Beyi: Batıya Daha Batıya”, Akıncılar Dergisi, (3 Ağustos 1979): 7.

Yeniden Milli Mücadele, “Humeyni de Aynı Oyunun İçinde Mi?”, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (17 Nisan 1979): 6.

Yeniden Milli Mücadele, “Emperyalizmin İran Oyunu”, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (13-20 Şubat 1979): 1.

Yeniden Milli Mücadele, “Batı Humeyni Hareketini Niçin Destekliyor?”, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (20 Şubat 1979): 4.

Yeniden Milli Mücadele, “İran Devrimi Bir Yılda Ülkeyi Nereye Getirdi?”, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (18 Mart 1980): 7.

Yeniden Milli Mücadele, “İran’da Son Söz Kimin Olacak?”, Yeniden Milli Mücadele Dergisi, (14 Temmuz 1979): 6.

Zare, Muhammedrıza. Elele Rosde İslamgerayi Der Torkiye, Muesseseye Mutalaate Endişesazane Nur, Tahran, 2008.